

Indenrigs- og Sundhedsministeriet

Dato: 23. maj 2007
Kontor: Kommunaljuridisk kt.
J.nr.: 2007-41061-2
Sagsbeh.: ABP

Besvarelse af spørgsmål nr. 3 (B 119), som Folketingets Kommunaludvalg har stillet til indenrigs- og sundhedsministeren den 30. april 2007

Spørgsmål 3:

"Ved hvilke Folketingsvalg ville magten have skiftet, hvis det havde været muligt at indgå i valgforbund og, hvorledes ville det forholde sig, hvis der endvidere ikke havde været en spærregrænse?"

Svar:

1. Ved besvarelsen af spørgsmålet har ministeriet lagt til grund, at største brøks metode ligesom efter de gældende regler også ville have fundet anvendelse ved de folketingsvalg, hvor der i modsætning til de gældende regler ville have været adgang til at indgå valgforbund og ikke ville have været nogen spærregrænse.

2. En adgang til at indgå i valgforbund i forbindelse med valg er normalt alene af interesse for de valgdeltagende partier i tilfælde, hvor den benyttede metode til mandatfordeling har den egenskab, at indgåelse af valgforbund alene vil kunne være til fordel, men aldrig til skade for partierne i det pågældende valgforbund. Det vil med andre ord normalt være en forudsætning, at den benyttede valgmetode har den egenskab, at et parti aldrig vil kunne tabe et mandat ved at slutte sig sammen med et andet parti i relation til mandatfordeling.

D'Hondts metode til mandatfordeling har den nævnte egenskab, mens det ikke er tilfældet for største brøks metode, der benyttes til den endelige mandatfordeling ved folketingsvalg.

Er der ved et valg, hvor største brøks metode anvendes, indgået valgforbund mellem to partier, hvoraf ingen uden valgforbund ville have fået forhøjet sin brøkdelt af et mandat til et helt mandat, vil valgforbundet kunne medføre, at det ene af de to partier får sin brøkdelt af et mandat forhøjet til et helt mandat. Et der indgået valgforbund mellem to partier, der uden valgforbund hver for sig ville have fået deres brøkdelt af et mandat forhøjet til et helt mandat, vil valgforbundet derimod kunne medføre, at kun det ene af de to partier får deres brøkdelt af et mandat forhøjet til et helt mandat.

Som eksempel på en situation, hvor et valgforbund alt andet lige ville have været til gavn for et af de deltagende partier, kan nævnes, at et valgforbund mellem Det Konservative Folkeparti og Venstre, Danmarks Liberale Parti ved folketingsvalget den 8. februar 2005 ville have medført, at Det Konser-

vative Folkeparti ville have opnået 19 mandater mod 18 uden valgforbund. Ingen af disse to partier, der i forhold til deres stemmetal uden valgforbund var berettiget til henholdsvis 18,541 og 52,397 mandater, fik deres brøkdel af et mandat forhøjet til et helt mandat og opnåede derfor henholdsvis 18 og 52 mandater eller tilsammen 70 mandater. Ved et valgforbund mellem disse to partier ville valgforbundet være berettiget til 70,938 mandater, der skulle forhøjes til 71. Ved at indgå valgforbund ville de to partier således få deres brøker lagt sammen, og i det foreliggende tilfælde ville det have medført, at den sammenlagte brøk skulle forhøjes til et helt mandat, der ville tilfalde Det Konservative Folkeparti.

Som et eksempel på en situation, hvor et valgforbund alt andet lige ville have været til skade for et af de deltagende partier kan nævnes, at et valgforbund mellem Socialdemokratiet og Det Radikale Venstre ved folketingsvalget den 8. februar 2005 ville have medført, at Socialdemokratiet kun ville have opnået 46 mandater mod 47 mandater uden valgforbund. Begge disse to partier, der i forhold til deres stemmetal uden valgforbund var berettiget til henholdsvis 46,629 og 16,570 mandater, fik deres brøkdel af et mandat forhøjet til et helt mandat og opnåede dermed uden valgforbund henholdsvis 47 og 17 mandater eller tilsammen 64 mandater. Ved et valgforbund mellem disse to partier ville valgforbundet være berettiget til 63,199 mandater, der ville skulle afrundes til 63, og det tabte mandat skulle tages fra Socialdemokratiet. Indgåelse af valgforbund mellem to partier, der uden valgforbund hver for sig ville have fået et helt mandat for en brøkdel af et mandat eller tilsammen 2 mandater for mindre end gennemsnitsprisen for et mandat, ville således medføre, at valgforbundet skulle betale fuld pris for det ene af de 2 mandater, mens restbrøken i det foreliggende tilfælde ikke ville have været stor nok til at medføre forhøjelse til et helt mandat.

Sammenfattende kan anføres, at et parti, der uden valgforbund ikke ville få forhøjet sin restbrøk, risikofrit ville kunne indgå valgforbund med et andet parti, mens et parti, der uden valgforbund ville få forhøjet sin restbrøk, ville risikere at tabe et mandat herved. Et parti ville imidlertid aldrig på forhånd kunne vide, om det hører til blandt de partier, der risikofrit kan indgå valgforbund, eller om det ikke vil være tilfældet.

Ved største brøks metode kan et parti således risikere at tabe et mandat ved at slutte sig sammen med et andet parti.

3. Til brug ved besvarelsen af spørgsmålet har ministeriet udarbejdet de i vedlagte bilag indeholdte tabeller med beregninger til overordnet mandatfordeling både med og uden spærreregler ved de 16 folketingsvalg, der er afholdt siden de nuværende spærreregler blev indført i 1961 (lov nr. 208 af 16. juni 1961), dvs. ved valgene i 1964, 1966, 1971, 1973, 1975, 1977, 1979, 1981, 1984, 1987, 1988, 1990, 1994, 1998, 2001 og 2005. Disse tabeller indeholder de fornødne oplysninger til, at der kan foretages beregninger af konsekvenserne af alle tænkelige valgforbund både med og uden opretholdelse af spærrereglerne.

4. I spørgsmålet er ikke nærmere angivet, hvilke konkrete folketingsvalg spørgsmålet vedrører, og det er heller ikke angivet, mellem hvilke partier der i givet fald skulle have været indgået valgforbund ved de pågældende valg. Hertil kommer, at det efter sagens natur ikke med den fornødne sikkerhed lader sig afklare, hvilke konsekvenser en ændret mandatfordeling ville have fået for den efterfølgende regeringsdannelse.

Ved den videre besvarelse af spørgsmålet har ministeriet lagt til grund, at spørgsmålet vedrører de folketingsvalg, der er afholdt efter de gældende spærregler blev indført i 1961, og hvor det parlamentariske grundlag for den regering, der blev dannet eller fortsatte efter folketingsvalget, hvilede på et enkelt mandats flertal efter den efter folketingsvalget gældende mandatfordeling. Ministeriet har ved disse folketingsvalg ud fra en række opstillede forudsætninger foretaget en beregning af, hvorvidt dette parlamentariske grundlag fortsat ville have haft flertal i Folketinget, såfremt der ikke havde været nogen spærregler, og/eller såfremt mandatfordelingen skete mellem en række nærmere angivne valgforbund. ..

Opmærksomheden henledes på, at det som følge af den negative parlamentarisme, der efter grundlovens § 15 gælder i Danmark, ikke altid med fuldstændig sikkerhed kan afklares, hvilke partier der har udgjort regeringens parlamentariske grundlag. Ministeriet har derfor ved de nedennævnte eksempler på folketingsvalg alene som en teknisk beregningsforudsætning lagt til grund, hvilke partier der kunne siges at udgøre det parlamentariske grundlag for den regering, der blev dannet eller fortsatte efter folketingsvalget. Ministeriet har ikke herved foretaget nogen vurdering af, om dette har været tilfældet.

Endvidere er som en teknisk beregningsforudsætning som udgangspunkt lagt til grund, at de deltagende partier ved de pågældende valg har været fordelt på to valgforbund, hvoraf det ene omfattede de partier, der kunne siges at udgøre det parlamentariske grundlag for den efterfølgende regeringsdannelse, mens det andet valgforbund omfattede alle øvrige partier, herunder de partier der ikke passerede spærregrensen. Opmærksomheden henledes på, at der er tale om en teknisk beregningsforudsætning, hvorfor ministeriet ikke har foretaget nogen vurdering af, hvorvidt alle øvrige partier nødvendigvis kunne samles om en alternativ regeringsdannelse. Denne forudsætning vedrørende valgforbundenes sammensætning er modificeret i de tilfælde, hvor det måtte være åbenbart urealistisk at henføre et parti til et valgforbund dannet efter nævnte forudsætning. F.eks. er Danmarks Kommunistiske Parti i alle tilfælde henført til det valgforbund, hvori Socialdemokratiet indgår, uanset om Socialdemokratiet har dannet grundlag for den efterfølgende regeringsdannelse eller ej.

Folketingsvalget i 1966

Uden valgforbund og med de gældende spærregrenser, dvs. efter de gældende regler, opnåede Socialdemokratiet 69,091 mandater eller efter afrunding 69 mandater, og Socialistisk Folkeparti opnåede 19,678 eller efter forhøjelse 20 mandater. Tilsammen opnåede de to partier således 89 man-

dater, mens de øvrige partier tilsammen opnåede 86 mandater. Herefter dannedes en socialdemokratisk mindretalsregering med parlamentarisk støtte fra Socialistisk Folkeparti.

Et valgforbund mellem de to partier på den ene side og alle øvrige partier over spærregrænserne på den anden side ville ikke have medført ændringer i Socialdemokratiets og Socialistisk Folkepartis mandatantal. Et valgforbund mellem Socialdemokratiet og Socialistisk Folkeparti ville således have opnået en kvotient på 88,769, der skulle forhøjes til 89, mens et valgforbund mellem de øvrige repræsenterede partier ved dette folketingsvalg (Det Radikale Venstre, Det Konservative Folkeparti, Venstre og Liberalt Centrum) ville have opnået en kvotient på 86,232, der skulle afrundes til 86, dvs. samme mandatfordeling mellem de to grupper af partier som uden valgforbund.

Uden valgforbund og uden spærregrænser ville Socialdemokratiet have opnået 66,953 mandater eller efter forhøjelse 67 mandater, Socialistisk Folkeparti ville have opnået 19,069 mandater eller efter afrunding 19 mandater, og Danmarks Kommunistiske Parti ville have opnået 1,350 mandater eller efter afrunding 1 mandat. Ministeriet har herved som beregningsteknisk forudsætning henført Danmarks Kommunistiske Parti til det valgforbund, Socialdemokratiet indgik i. Tilsammen ville de tre partier således have opnået 87 mandater, mens alle øvrige partier tilsammen ville have opnået 88 mandater. Socialdemokratiet, Socialistisk Folkeparti og Danmarks Kommunistiske Parti ville således ikke tilsammen have opnået et flertal af mandater.

Med valgforbund og uden spærregrænser ville et valgforbund mellem Socialdemokratiet, Socialistisk Folkeparti og Danmarks Kommunistiske Parti have opnået 87,372 mandater eller efter afrunding 87 mandater, mens et valgforbund mellem de øvrige opstillede partier ved dette folketingsvalg (Det Radikale Venstre, Det Konservative Folkeparti, Venstre, Danmarks Retsforbund, Liberalt Centrum og De Uafhængige) ville have opnået 87,628 mandater eller efter forhøjelse 88 mandater, dvs. samme mandatfordeling mellem de to grupper af partier som uden valgforbund.

Folketingsvalget i 1971

Uden valgforbund og med de gældende spærregrænser opnåede Socialdemokratiet 70,093 mandater eller efter afrunding 70 mandater, og Socialistisk Folkeparti opnåede 17,136 eller efter afrunding 17 mandater. Tilsammen opnåede de to partier således 87 mandater, mens de øvrige partier tilsammen opnåede 88 mandater. Herefter dannede Socialdemokratiet en mindretalsregering med parlamentarisk støtte fra Socialistisk Folkeparti og 3 nordatlantiske mandater.

Et valgforbund mellem de to partier på den ene side og alle øvrige partier over spærregrænserne på den anden side ville ikke have medført ændringer i Socialdemokratiets og Socialistisk Folkepartis mandatantal. Et valgforbund mellem Socialdemokratiet og Socialistisk Folkeparti ville således

have opnået en kvotient på 87,229, der skulle afrundes til 87, mens et valgforbund mellem de øvrige repræsenterede partier ved dette folketingsvalg (Det Radikale Venstre, Det Konservative Folkeparti og Venstre, Danmarks Liberale Parti) ville have opnået en kvotient på 87,772, der skulle forhøjes til 88, dvs. samme mandatfordeling mellem de to grupper af partier som uden valgforbund.

Uden valgforbund og uden spærregrænser ville Socialdemokratiet have opnået 65,240 mandater eller efter afrunding 65 mandater, Socialistisk Folkeparti ville have opnået 15,950 mandater eller efter forhøjelse 16 mandater, Danmarks Kommunistiske Parti 2,402 mandater eller efter afrunding 2 mandater, og Venstresocialisterne 2,791 mandater eller efter forhøjelse 3 mandater. Ministeriet har herved som beregningsteknisk forudsætning henført Danmarks Kommunistiske Parti og Venstresocialisterne til det valgforbund, Socialdemokratiet indgik i. Tilsammen ville de fire partier således have opnået 86 mandater mens alle øvrige partier tilsammen ville have opnået 89 mandater. Socialdemokratiet, Socialistisk Folkeparti, Danmarks Kommunistiske Parti og Venstresocialisterne ville således ikke tilsammen og med tillæg af 3 nordatlantiske mandater have opnået et flertal af mandater.

Med valgforbund og uden spærregrænser ville et valgforbund mellem Socialdemokratiet, Socialistisk Folkeparti, Danmarks Kommunistiske Parti og Venstresocialisterne have opnået 86,383 mandater eller efter afrunding 86 mandater, mens et valgforbund mellem de øvrige opstillede partier ved dette folketingsvalg (Det Radikale Venstre, Det Konservative Folkeparti, Danmarks Retsforbund, Kristeligt Folkeparti, Slesvigsk Parti og Venstre, Danmarks Liberale Parti) ville have opnået 88,617 mandater eller efter forhøjelse 89 mandater, dvs. samme fordeling mellem de to grupper af partier som uden valgforbund.

Folketingsvalget i 1984

Uden valgforbund og med de gældende spærregrænser opnåede Det Radikale Venstre 9,838 mandater eller efter forhøjelse 10 mandater, Det Konservative Folkeparti opnåede 41,998 mandater eller efter forhøjelse 42 mandater, Centrum-Demokraterne opnåede 8,235 mandater eller efter afrunding 8 mandater, Kristeligt Folkeparti opnåede 4,882 mandater eller efter forhøjelse 5 mandater og Venstre, Danmarks Liberale Parti opnåede 21,618 mandater eller efter forhøjelse 22 mandater. Tilsammen opnåede de fem partier 87 mandater, mens de øvrige partier tilsammen opnåede 88 mandater, heraf Fremskridtspartiet 6 mandater. Efter valget fortsatte mindretalsregeringen bestående af Det Konservative Folkeparti, Kristeligt Folkeparti, Centrum-Demokraterne og Venstre, Danmarks Liberale Parti og med parlamentarisk støtte fra Det Radikale Venstre og 3 nordatlantiske mandater.

Et valgforbund mellem de fem partier på den ene side og alle øvrige partier over spærregrænserne på den anden side bortset fra Fremskridtspartiet ville ikke have medført ændringer i de nævnte grupper af partiers mandat-

tal. Et valgforbund mellem Det Radikale Venstre, Det Konservative Folkeparti, Centrum-Demokraterne, Kristeligt Folkeparti og Venstre, Danmarks Liberale Parti ville således have opnået en kvotient på 86,571, der skulle forhøjes til 87, mens et valgforbund mellem de øvrige repræsenterede partier ved dette folketingsvalg (Socialdemokratiet, Socialistisk Folkeparti og Venstresocialisterne) ville have opnået en kvotient på 82,004 eller efter afrunding 82. Fremskridtspartiet ville som stående uden for valgforbund uændret have opnået 6,428 mandater eller efter afrunding 6 mandater, dvs. samme mandatfordeling mellem de to grupper af partier samt Fremskridtspartiet som uden valgforbund.

Uden valgforbund og uden spærregrænser ville Det Radikale Venstre have opnået 9,614 mandater eller efter forhøjelse 10 mandater, Det Konservative Folkeparti ville have opnået 41,040 mandater eller efter afrunding 41 mandater, Centrum-Demokraterne ville have opnået 8,047 mandater eller efter afrunding 8 mandater, Kristeligt Folkeparti ville have opnået 4,771 mandater eller efter forhøjelse 5 mandater, og Venstre, Danmarks Liberale Parti ville have opnået 21,126 mandater eller efter afrunding 21 mandater. Tilsammen ville de fem partier have opnået 85 mandater, mens de øvrige partier tilsammen ville have opnået 90 mandater, heraf Fremskridtspartiet 6 mandater. Efter valget ville mandaterne for Det Konservative Folkeparti, Centrum-Demokraterne, Kristeligt Folkeparti, Venstre, Danmarks Liberale Parti og Det Radikale Venstre samt 3 nordatlantiske mandater ikke udgøre et flertal af mandater i Folketinget.

Med valgforbund og uden spærregrænser ville et valgforbund mellem Det Radikale Venstre, Det Konservative Folkeparti, Centrum-Demokraterne, Kristeligt Folkeparti og Venstre, Danmarks Liberale Parti have opnået 84,598 mandater eller efter forhøjelse 85 mandater, mens et valgforbund mellem de øvrige opstillede partier ved dette folketingsvalg (Socialdemokratiet, Danmarks Retsforbund, Socialistisk Folkeparti, Internationalen-Socialistisk Arbejderparti, Danmarks Kommunistiske Parti, Marxistisk-Leninistisk Parti og Venstresocialisterne) ville have opnået 84,120 mandater eller efter afrunding 84 mandater. Ministeriet har herved som beregningsteknisk forudsætning valgt ikke at henføre Danmarks Retsforbund til det valgforbund, hvori regeringspartierne indgik. Fremskridtspartiet ville som stående uden for valgforbund have opnået 6,281 mandater eller efter afrunding 6 mandater, dvs. samme fordeling mellem de to grupper af partier som uden valgforbund.

Folketingsvalget i 1998

Uden valgforbund og med de gældende spærregrænser opnåede Socialdemokratiet 63,103 mandater eller efter afrunding 63 mandater, Det Radikale Venstre opnåede 6,769 mandater eller efter forhøjelse 7 mandater, Socialistisk Folkeparti opnåede 13,275 mandater eller efter afrunding 13 mandater og Enhedslisten – De Rød-Grønne opnåede 4,741 mandater eller efter forhøjelse 5 mandater. Tilsammen opnåede de fire partier 88 mandater, mens de øvrige partier tilsammen opnåede 87 mandater. Efter valget fortsatte mindretalsregeringen bestående af Socialdemokratiet og Det

Radikale Venstre og med parlamentarisk støtte fra Socialistisk Folkeparti og Enhedslisten – De Rød-Grønne og 2 nordatlantiske mandater.

Et valgforbund mellem de fire partier på den ene side og alle øvrige partier over spærregrænserne på den anden side ville ikke have medført ændringer i de nævnte grupper af partiers mandattal. Et valgforbund mellem Socialdemokratiet, Det Radikale Venstre, Socialistisk Folkeparti og Enhedslisten – De Rød-Grønne ville således have opnået en kvotient på 87,888, der skulle forhøjes til 88, mens et valgforbund mellem de øvrige repræsenterede partier ved dette folketingsvalg (Det Konservative Folkeparti, Centrum-Demokraterne, Dansk Folkeparti, Kristeligt Folkeparti, Venstre, Danmarks Liberale Parti og Fremskridtspartiet) ville have opnået en kvotient på 87,112, der skulle afrundes til 87, dvs. samme mandatfordeling mellem de to grupper af partier som uden valgforbund.

Uden valgforbund og uden spærregrænser ville Socialdemokratiet have opnået 62,903 mandater eller efter forhøjelse 63 mandater, Det Radikale Venstre ville have opnået 6,747 mandater eller efter forhøjelse 7 mandater, Socialistisk Folkeparti ville have opnået 13,233 mandater eller efter afrunding 13 mandater og Enhedslisten – De Rød-Grønne ville have opnået 4,726 mandater eller efter forhøjelse 5 mandater. Tilsammen ville de fire partier have opnået 88 mandater mens de øvrige partier tilsammen ville have opnået 87 mandater. Mindretalsregeringen bestående af Socialdemokratiet og Det Radikale Venstre og med parlamentarisk støtte fra Socialistisk Folkeparti og Enhedslisten – De Rød-Grønne og 2 nordatlantiske mandater ville således fortsat have et flertal af mandater.

Med valgforbund og uden spærregrænser ville et valgforbund mellem Socialdemokratiet, Det Radikale Venstre, Socialistisk Folkeparti og Enhedslisten – De Rød-Grønne have opnået 87,609 mandater eller efter forhøjelse 88 mandater, mens et valgforbund mellem de øvrige opstillede partier ved dette folketingsvalg (Det Konservative Folkeparti, Centrum-Demokraterne, Dansk Folkeparti, Kristeligt Folkeparti, Demokratisk Fornyelse, Venstre, Danmarks Liberale Parti og Fremskridtspartiet) ville have opnået 87,391 mandater eller efter afrunding 87 mandater, dvs. samme fordeling mellem de to grupper af partier som uden valgforbund. Ministeriet har herved som en beregningsteknisk forudsætning valgt ikke at henvføre Demokratisk Fornyelse til det valgforbund, hvori regeringspartierne indgik.